Till mina barn

OM VÅRA FINLÄNDSKA RÖTTER

Ekerö i augusti 1984

Om branden på Lill-Heikkilä och något om våra finländska förfäder inom bl. a. släkterna von Troil och Meurman har jag skrivit till er den 30 juni 1982.

Den 25 juli till den 1 augusti i år gjorde Gunilla och jag en resa till Finland för att besöka platser och fränder som är knutna till vårt finländska förflutna.

Från denna resa har jag gjort följande anteckningar.

Kaptenen CARL OTTO MEURMAN (1788-1845) köpte 1821 Liuksiala gård utanför Kangasala öster om Tammerfors. Gården LIUKSIALA är enligt vad vi fick veta en av de mest kända gårdarna i Finland. Den bildades år 1556 av 6 hemman i byn Liuksiala på befallning av Gustav Vasa som var dess förste ägare. Gården innehades sedan 1556-1577 av Johan III och 1577-1612 av Karin Månsdotter som dog på gården 1612. Därefter har bl. a. (1654) drottning Kristina ägt gården.

Carl Otto Meurman var en kraftkarl. "När han ropade på Liuksiala hördes det ut över grannsocknen."

Sedan Carl Otto Meurman köpte gården har den ägts och drivits av söner i påföljande generationer, nämligen Agathon (som hade gården 1848-1900), Jalmari (1900-1934) och Lasse (1934-1972). Sedan 1972 drivs gården i bolagsform av Lasse med sönerna Markku och Mikko.

MARKKU MEURMAN tog vänligt och gästfritt emot Gunilla och mig och visade oss in i salongen och matsalen. Han visade oss släktporträtten av bl. a. Carl Otto och av hans fru Amalia Lovisa f. Arwidsson samt av Carl Ottos

son Agathon (1826-1899) och av hans fru Aline Fredrika f. Tallqvist. Många värdefulla föremål - utöver släktklenoderna - finns på gården såsom två tenntallrikar som tillhört Karin Månsdotter, den första bibeln på finska språket, gammalt porslin från Gustafsberg m. m.

Om Liuksiala gård finns mer att läsa i en redogörelse (bilaga 1) som Markku lämnade till oss och i en bok om Kangasala (bilaga 2) utgiven 1979 av "Bildkonstens vänner i Kangasala" och som vi köpte där.

Till denna del av min berättelse hör också fotobilagan (bilaga 3) där ni kan beskåda bl. a. Liuksialas nutida mangårdsbyggnad, de ovan angivna porträtten och Markku och er far på Liuksiala gårds veranda med den från bl. a. Z. Topelius´diktning välkända sjön Roine i bakgrunden.

Innan jag avslutar min berättelse kring Carl Otto Meurman och Liuksiala vill jag erinra er om att Carl Otto var er farmors mormors farfar i namnserien Åke, Ella, Matilda, Ottilia, Otto och Carl Otto. Den nu nämnde Otto (er farmors mormors far) och Agathon var således bröder. Agathon var en betydande finländsk politiker känd kanske mest för sin kamp för finskheten mot det ryska inflytandet över det finska samhället och den finska kulturen. Möjligen var han därtill tidigt inspirerad av ~~sin morfar (??)~~ A. I. ~~Fredrik~~ Arwidsson över vilken man för denna kamp rest ett minnesmärke rakt framför huvudingången till Åbo domkyrka. ~~Morfar eller~~ morbror ~~(jag hinner inte utreda detta nu)~~ så är det således ett minnesmärke rest över er farmors mormors farmors ~~far - eller~~ bror.

OTTO ADOLF DANIEL MEURMAN (1817-1850) dog, som ni vet, ung och en kort tid innan hans dotter Ottilia föddes. Agathon lär ha sagt om sin bror Otto att "han bort få leva som var mer begåvad än jag". Otto var gift med Johanna Eleonora Lovisa Mathilda född von Troil (1828-1853). Sedan Otto dött bodde hon med sina två barn Bertha och Ottilia hos sina föräldrar på Lill-Heikkilä gård alldeles utan-

för Åbo stad (numera i Åbo).

Om branden på LILL-HEIKKILÄ (VÄHÄHEIKKILÄ) kan ni läsa i mitt brev till er den 30 juni 1982. Det framgår emellertid inte där att man kvällen före branden firat Mathildas systers, Maria von Troil, födelsedag. I detta kalas deltog bl. a. hovmålaren Robert Wilhelm Ekman som vän i familjen. Maria och föräldrarna bodde den olycksaliga natten på övervåningen, Mathilda, hennes två barn och en barnsköterska på nedervåningen. Vad som sedan hände har ni alltså läst om tidigare. I tidningsnotisen i Åbo Underrättelser fredagen den 11 mars 1853 (den har ni fått i kopia) omtalas att mamman Mathilda läste sagan om "Björken och stjärnan" för sina barn. Denna Zacharias Topelius-saga har jag nu kopierat från en sen sagoboksupplaga och bifogar (bilaga 4). Min mormor Matilda Carlquist f. Silfverstolpe läste denna saga för mig när jag var liten.

På den plats i Åbo där Lill-Heikkilä en gång stod finns nu en minnessten, rest 1930 av släkten von Troil. Möjligen fanns där en tidigare minnessten också. Platsen som är en obebyggd kulle med stora ekar och omgiven av villabebyggelse torde ha adress Uittamo-vägen 39. Se kopia av karta (bilaga 5) och fotografier (bilaga 6).

Det stora PORTRÄTT AV MATHILDA MEURMAN MED DOTTERN BERTHA som jag numera förvaltar i arv efter min moster Inga Carlquist målades, som ni vet, av Robert Wilhelm Ekman efter branden, då Mathilda och Bertha brann inne, och överlämnades till familjen efter bara 4 dagar. Det sägs att han målade två likadana tavlor. Den andra som säges vara lite dystrare än den jag har lär finnas hos någon von Troil i Finland (Helsingfors?).

Robert Wilhelm Ekman är en stor och berömd konstnär och jag har även tidigare berättat om honom med anledning av porträttet av Mathilda och Bertha. Han fick bl. a. uppdraget att efter Åbo brand 1827 utföra de 6 freskerna i de medeltida altarnischerna i högkoret i Åbo domkyrka. Gu-

nilla och jag beundrade dessa fresker. Det anges i nutida uppgifter om kyrkan att freskerna, målade 1850-1854, "betecknar en vändpunkt i den finländska målarkonstens historia". Det är fascinerande att tänka sig att Ekman målade tavlan med Mathilda och Bertha mitt under sitt arbete med freskerna i Åbo domkyrka! ~~Se bilagorna 7 och 8.~~

Agathon Meurman och hans hustru Aline hade många barn varav en dotter MINNA. Genom henne har vi blodsband också med andra släkter i Finland. Om detta skall det nu närmast handla.

ANDERS MATSSON, sedermera THULÉ, var från Tullsta by i Kila socken öster om Västerås i Sverige. Han var anställd hos orgelbyggare Andersson i Stockholm. Han kom över till Finland 1839 som arbetsledare vid byggandet av orgeln i Uleåborgs kyrka. Han var också med vid byggandet av orglar i Åbo domkyrka och i Ekenäs. Han fick sedermera privilegium att starta egen orgelfabrik i Kangasala i Finland. Denna orgelfabrik kom till stånd 1843. Hans son BRÖR-AXEL ändrade namnet till TULENHEIMO. Bror-Axel gifte sig med en av Agathon Meurmans döttrar: MINNA. Bror-Axel tog sedermera över orgelfabriken efter sin far. Fabriken övertogs senare av Bror-Axels son Martti och därefter av Marttis son Pertti.

PERTTI TULENHEIMO dog 1983 och därvid gick orgelfabriken från släkten efter 140 år. Vad som står att läsa i Kangasala-boken (bilaga 9) är således inte riktigt aktuellt. Pertti har två systrar, Eila gift Asztalos och bosatt i Huddinge (född omkring 1920) och Marjatta gift Tyrkkö och bosatt i Helsingfors. Pertti och hans fru Marketta, som vi tyvärr inte kom i kontakt med, har tre barn: Minna (f. 1952, g. Apajalahti, bosatt i Helsingfors), Torsti (f. 1953, g.m. Hannele f. Wirola, bosatt i orgelfabrikörens hus i Kangasala), Asta (f. 1956, g. Almonkari, har en son Atte f. -82, bosatt i ett hus intill "orgelfabrikörens") och Tapio (f. 1959 och bor tillsammans med

sin mor i "orgelfabrikörens hus"). Asta var som ni säkert minns och hälsade på oss för ca 15 år sedan.

Av de angivna personerna träffade vi TORSTI, HANNELE, ASTA och ATTE i Kangasala.

MARJATTA TYRKKÖ bjöd på trevlig samvaro och god lunch på sitt sommarställe vid Vesijärvi´s strand, ca 6 km från Kangasala. Där var också tillfälligt Marjattas kusin, LEENA g. BROTHERUS, bosatt i Helsingfors. Marjatta bor på Elontie 95 C i Helsingfors. Vi hade hört innan att Marjatta skulle vara mycket lik er farmor, min mor. Det var hon verkligen. Hon var mycket lik farmor både till utseende och sätt.

Om Kangasala kyrka som naturligtvis varit av stor betydelse för våra finländska anfäder i Kangasala finns en redogörelse i bilaga 10. Se även några av de fotografier vi tog i Kangasala (bilaga 11).

Den förste släktingen vi träffade i Finland var MATTI TULENHEIMO, f. 1944, son till Olli som var son till Minna och Bror-Axel, g.m. Marjut f. Kokkonen, bosatt på Linnystajan Kuja 2 E, Espoo. Han var vänlig nog att ta hand om oss flera timmar en fredagseftermiddag med kort varsel - trots att han egentligen skulle iväg till sin svärmor ocg fru på födelsedagskalas. Matti kan mycket om släkten i Finland. Det är från honom jag fått en del av de uppgifter jag redovisat ovan - förhoppningsvis någorlunda korrekt.

Vårt finlandsbesök avslutades på ett särdeles trivsamt sätt med att vi träffade samman med OTTO H MEURMAN (f. 1921) och hans fru MARGARETHA , "MISSE" (f. Ignatius). Otto H

är öronprofessor i Åbo och son i fjärde ledet efter Carl Otto enligt namnserien Agathon, Otto och Yrjö. Hans far Yrjö var också öronprofessor. Otto H och Misse har två barn, Olli och Kirsti. Olli har två barn, Matti och Antti. Namnet Ignatius finns tidigare i släkten på det viset att Misse är dotter till Jaakko Ignatius som är bror till Aina Ignatius som var gift med Agathons son Otto (farfar till Otto H). Otto H är därmed inte bara fader utan även syssling till sina egna barn!

Otto H och Misse var mycket vänliga och gästfria emot oss. De bjöd på sightseeing i Åbo - bl. a. till Lill-Heikkilä - , middag ombord på restaurangbåten "Les Pirates" på Aura Å och avslutningsvis på sauna och kaffe med mycket gott på sitt sommarställe. De har ett underbart beläget sommarställe vid stranden av den milslånga insjön Kakskerranjärvi på en ö i Åbo skärgård ca 2 mil söder om tätorten. De bor på vintern utanför Åbo på Haukitie 9 i Piispanristi.

Jag kan försäkra er att den finlandsresa Gunilla och jag gjorde var underbart trevlig. Den blev särskilt minnesvärd genom de bekantskaper vi gjorde med fränderna i Finland. Det var egendomligt att i dem vi träffade känna igen så mycket av oss själva - både exteriört och interiört. Marjatta var som jag skrivit mycket lik farmor. Markku Meurman på Liuksiala var som en av oss bröder Liedberg (mina bröder). Det var den första person vi såg när vi tyvärr oanmälda kom till Liuksiala. Det var ingen tvekan om att det var Markku - så lik, kanske särskilt, Carl-Fredrik som han var.

Jag hoppas att detta brev kunnat intressera er och att ni också själva av egen kraft skall finna intresse för era rötter.

Er far